

MONOGRÀFIC

Reptes en l'educació literària en la formació inicial i permanent de mestres

Moisés SELFA SASTRE

Universitat de Lleida

moises.selfa@udl.cat

<https://orcid.org/0000-0001-5394-6471>

El treball amb textos literaris en la formació inicial i permanent de mestres, així com a l'escola en general, és quelcom que sempre ha estat objecte de debat per dos motius fonamentals: si parlem en termes de cànon, ens podem preguntar quines lectures literàries cal treballar a l'aula universitària i escolar. I si ens referim més específicament a la didàctica de la lectura literària, cal qüestionar-se com i en quins formats s'han de treballar aquestes lectures i quines actuacions es poden dur a terme per treballar-les des de punts de vista diversos. Aquest és, doncs, un debat que fa dècades que es duu a terme entre els professionals que es dediquen a la formació inicial i permanent de mestres, així com, en general, a l'educació literària de joves i adolescents.

Avui en dia, el concepte d'educació literària ja no està lligat a una visió historicista de la literatura, en la que predominava, principalment, el coneixement dels autors i de les autores, de les obres i de les característiques d'un període determinat que calia conèixer i memoritzar sense cap altra finalitat que situar en una línia temporal èpoques i moments que van succeir-se uns darrere els altres. Ans al contrari, l'educació literària al segle XXI es concep com un exercici de la lectura pràctica i efectiva dels textos literaris, tot dialogant sobre el contingut d'aquests i dels aspectes que més poden interessar el lector pel simple fet que aquest és capaç de fer la seva pròpia lectura d'un text i que el tria per algun motiu ben determinat.

I ja que parlem de la tria de textos, certament els clàssics formen i han de continuar formant part del cànon de textos que cal apropar al lector jove i al mestre en formació inicial i permanent. Però al mateix temps, cal posar en valor, no només per la quantitat, sinó fonamentalment per la qualitat, els textos actuals de Literatura Infantil i Juvenil (en endavant LIJ) que en el segle XXI estan emergint amb força i que són premiats en certàmens de rellevància. Com deia ja fa uns anys un dels grans coneixedors i valedors de la LIJ, el Dr. Pedro César Cerrillo Torremocha (1951-2018), aquesta Literatura gosa d'una majoria d'edat, ja que té un valor per si mateixa, una vàlua que cal reivindicar a partir de la lectura creativa dels textos que la conformen (Cerrillo, 2013).

Daniel Pennac (1944), al seu assaig *Com una novel·la* (1993), destacava ja fa uns anys, si bé avui en dia encara són d'una rabiosa actualitat, els deu *drets imprescriptibles* del lector, d'entre els quals volem destacar el tercer d'aquests: *el dret a llegir qualsevol cosa*. Ja no es tracta, doncs, de llegir allò que l'escola em *recomana* que llegeixi. Ja no es tracta exclusivament de seguir aquesta lectura amb un conjunt d'exercicis que volen *avaluar*, per exemple, la comprensió literal d'un text. Es tracta, més aviat, de llegir per plaer, per experimentar la felicitat de trobar una història, uns versos o un drama que emocionin a aquell que ha arribat fins aquell text i sense motiu aparent que no sigui, per exemple, el de la curiositat.

D'altra part, com s'avalua la lectura literària dels textos? I, encara més, aquesta avaluació quina relació té amb el concepte d'educació literària en la formació inicial i permanent de mestres? És llavors quan emergeix amb força el concepte de conversa literària, que la Dra. Vanesa Amat Castells, de la Universitat de Vic-Universitat Central de Catalunya, discuteix al seu article a partir de l'anàlisi de tres converses literàries sobre clàssics de la literatura infantil i juvenil en la formació inicial de mestres. L'objectiu principal d'aquest treball és conèixer el tipus de respostes lectores dels estudiants-futurs mestres, així com la influència de la mediació. Igualment, es presenta una proposta acurada de treball que pugui ser funcional quan aquests hagin de dur a terme converses literàries amb els infants usant textos de LIJ.

En aquest mateixa línia de treball, els Drs. Jeroni Méndez Cabrera i Francesc Rodrigo Segura, ambdós de la Universitat de València, presenten experiències didàctiques relacionades amb l'impuls de tallers d'escriptura i rutes literàries que, entre d'altres iniciatives, ajuden a que l'estudiant de mestre assoleixi no només sabers lingüístics i literaris relacionats amb la lectura de textos, sinó sobretot a que sigui capaç d'impulsar projectes d'aprenentatge relacionats amb les metodologies actives i competencials per l'ensenyament de la literatura.

El Dr. Josep Camps Arbós, de la Universitat Oberta de Catalunya, ofereix una revisió sistemàtica de deu col·leccions de LIJ que publiquen textos en català d'autors clàssics en relació amb tres factors d'anàlisi, que són el destinatari, la possible adaptació del text i la presència d'activitats didàctiques per facilitar la comprensió i lectura didàctica d'aquest. La recerca finalitza amb una reflexió crítica sobre la presència (o no) de les obres clàssiques en el cànon i la seva pervivència en col·leccions de LIJ.

Un gènere singular de la LIJ és la poesia per les característiques formals i temàtiques que aquesta manifesta. Així, la Dra. Mariona Masgrau, de la Universitat de Girona, argumenta el valor didàctic de la poesia visual i ofereix cinc tallers de lectura literària relacionats amb aquest gènere, tot amb la finalitat de donar a conèixer línies d'actuació relacionades amb la didàctica de la literatura i amb les propostes de mediació lectora per treballar aquest gènere a les aules.

Finalment, les Dres. Ana María Ortiz Ballesteros y Gema Rubio Ortiz, de la Universidad de Castilla-La Mancha, analitzen la pervivència del *Cancionero popular infantil* en dos àlbums lírics il·lustrats i les possibilitats didàctiques que brinden aquests per una educació literària que vulgui treballar la creativitat i el pensament crític.

La didàctica de la literatura en la formació inicial i permanent de mestres proposa, com s'ha vist, innumerables possibilitats, totes elles relacionades amb el foment de l'hàbit lector i el desenvolupament d'estratègies que vulguin desenvolupar el pensament crític, creatiu i

reflexiu a partir de textos de literaris. Si això és així, no menys cert és que formar mestres lectors i crítics continua esdevenint un repte que ens ha d'interrogar: textos i mitjans diversos de lectura no en falten.

Referencias

Cerrillo, P. C. (2013). *LLJ, literatura mayor de edad*. Publicaciones de la Universidad de Castilla-La Mancha.